

dovolj veliko zgodovinsko distanco, treba raziskati delovanje socialističnega sistema, in sicer ne samo z vidika njegove »zgrešenosti, napak, represivnosti« ipd. (kar je, razumljivo, tako v družbenih vedah kot v žurnalizmu, bilo v modi v času prehoda, »tranzicije«, v drugačen ekonomski in družbeni sistem), ampak tudi z vidika njegove uspešnosti. Še pomembnejši drugi aspekt je gotovo zgodovina vsega, kar je nastajalo v socialističnih družbah, ne glede na omejitve politične svobode in svobode izražanja. Taka inventura časa, ki *je bil* zgodovina, in ne – kot se sedaj kaže pogledu z Zahoda tisto, kar je na drugi strani predmet kolektivne amnezije – samo nekakšno brezčasno trajanje, diskontinuiteta, luknja v zgodovini, je naloga, na katero tu samo opozarjamo, glede na našo osrednjo temo pa se je tu ne moremo kakorkoli izčrpnje lotiti.

Ta še ne dovolj znova premišljeni zgodovinski kontekst, ki seveda vključuje tudi slovensko državo, družbo ter njen izobraževalni sistem, je lahko podlaga za ugotovitev, da šolska reforma ni bila med prvimi in najnujnejšimi nalogami, ki so se pokazale ob nastopu »tranzicije«. Kajti šolski sistem je z nekaterimi tako rekoč samoumevnimi modifikacijami² deloval »sam od sebe« tudi v spreminjajočem se in že spremenjenem družbenem kontekstu. Nadalje je pomembno evidenco, ki kaže na to, da je »socialistična šola« vendarle bila uspešna, mogoče najti v mednarodnih raziskavah učinkov izobraževanja (IEA). Ti kažejo na to, da so učenke in učenci iz nekdanjih socialističnih dežel od baltiških držav do Bolgarije po znanju, npr. na področjih naravoslovja in matematike, pogosto prehiteli zahodne vrstnike. Govorimo o podatkih, ki so bili pridobljeni v času, ko šole v teh deželah večinoma še niso bile reformirane, v njih pa so še vedno učili »socialistični« učitelji. Lahko bi še naštevali tovrstne kazalce tega, da je socialistična šola opravljala svoje naloge, in to celo dokaj uspešno, še zlasti z vidika posredovanja znanja učencem. Kar pa zadeva drugi vidik, torej »vzgojo« v vsej nedoločnosti in večpomenskosti izraza, je mogoče v grobem soditi, da »socia-

darskega vzpona ne glede na politični sistem. Nekaj podobnega se kaže tudi v indikatorju pričakovane življenjske dobe v državah Vzhodne (brez Albanije) in Zahodne Evrope. Leta 1930 je bila ta doba na Vzhodu 49 let, na Zahodu pa 59 let, leta 1965 je bila razlika samo še dve leti (69 in 71), razlika pa se je povečala v letu konca socializma (1990): 71 let na Vzhodu in 77 na Zahodu.

² Te modifikacije so zajele tako imenovane ideološke predmete in ideološke aspekte zlasti v kurikulumu družbenih in humanističnih vednosti. Jasno je, da je zaradi dejanske spremembe ustavnega in pravnega okvira, kar je pomenilo opustitev vseh atributov socialističnega in samoupravnega, sam predmet »samoupravljanje s temelji marksizma« postal odvečen. Nekoliko bolj zapleteno je bilo (vsaj dokler niso bili napisani novi učbeniki in priročniki) v kurikulumu posameznih predmetov (zgodovina, slovenščina itn.), kar pomeni, da so šole in učitelji bili tako rekoč hočeš-nočeš čez noč avtonomni pri podajanju učnih vsebin. Nemara je ta začetna prisilna avtonomija učinkovala na uvedbo avtonomije kot pomembne kategorije reforme šolskega sistema.